

Den store ordinasjonen

Joar Haga
joar.haga@vid.no

I fjor var det hundre år sidan ei viktig hending i Det norske misjonsselskaps historie. Lørdag 28. juni 1924 stod nemleg Stavanger på hovudet på grunn av ein kyrkjeleg handling. Hundrevis av menneske var pakka saman langs gatene og såg at atten unge menn skreid fram mot St. Petri kyrkje for å bli ordinerte til misjonsprestar. Denne store ordinasjonen var høgdepunktet under Det norske misjonsselskaps generalforsamling det året og representerte eit stykke kyrkje- og misjonshistorie som ei gruppe forskarar ved VID Stavanger fann det interessant å undersøka nærare. Det er eit vindaug inn mot ein institusjon og ein kultur som kan betraktast frå ulike vinklar. Artiklane spenner fagleg vidt, frå ordinasjon og profesjonsforståing, til danning, biografiforskning og resepsjonshistorie. Dei fem artiklane i dette nummeret av Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap presenterer resultatet av denne forskinga. Noko av stoffet vart førelagt på eit seminar i regi av i St. Petri, hausten 2024. Her er nokre tematiske hovudpunkt:

Knut Alfsvåg går inn på den sentrale kyrkjelege hendinga og set ordinasjonen og ordinasjonsliturgien frå 1924 inn i ein større luthersk og økumenisk kontekst. Med eit blikk tilbake til det bibelske materialet viser han korleis utviklinga leidde fram mot mellomalderen og den teologiske innramminga av ordinasjonen som ein stad der uut-sletteleg embetsnåde vart overført til ordinanden. At reformasjonen og Luther braut med dette og innførte ei forståing av ordinasjonen som teneste med ord og sakrament var sjølvstendig viktig for utsendingar i ei kyrkje som kalla seg luthersk. Alfsvåg drøfter korleis det springande punktet om misjonsprestar som vart ordinerte til utsendingar for Den norske kyrkja var knytt til eit pragmatisk standpunkt, nemleg at trass i at misjonsprestane ikkje var kvalifisert til teneste i Den norske kyrkja, så vart dei ordinerte til misjonsteneste i den same kyrkja. Han konkluderer med at viljen var stor når det gjaldt å integrera misjonsarbeidet i den kyrkjelege strukturen. Difor var ikkje dei formelle hindringane større enn at dei kunne bli sett til sides for misjonssaka.

I artikkelen til *Kristin Fjelde Tjelle* blir arbeidsvilkåra til ordinandane analyserte i eit institusjonelt og profesjonsetisk rammeverk. Ho peikar på at arbeidsgjevaransvaret

reelt sett låg hjå det private selskapet NMS. Trass i at ordinator var biskop i Den norske kyrkja, hadde ikkje denne institusjonen noko meir med ordinanden å gjera. Heller ikkje dei som etterkvart vart kyrkjer ved dei nye misjonsfeltene hadde instruksjonsrett over dei som vart ordinerte til teneste som misjonsprestane. Denne retten låg hjå hovudstyret i NMS. Samstundes hadde misjonsprestane ei leiande rolle i sentrale kyrkjelege oppgåver som forkynning og leiging av kyrkjelydane, noko som var strategisk viktig for å byggja opp ei sjølvstendig lokal kyrkje. Dette doble lojalitetstilhøvet skapte grobottar for spenningar og lojalitetskonfliktar. Dei tre prinsippa for sjølvstendigjering av kyrkjene – altså sjølvunderhald, sjølvstyre og sjølvutvikling – står sentralt i Fjelde Tjelles analyse.

Joar Haga tek føre seg danninga av misjonærene, slik som han vart implementert ved Misjonsskolen i Stavanger. Sentralt i analysen til Haga står omgrepet *habitus*, eit omgrep som femner vidare enn den formale utdanninga. Utviklinga av ein bestemt karakter og moralsk haldning var viktige aspekt, i tillegg til den reint boklege lærdomen. Andre sider ved dette omgrepet inkluderer åndeleg modning og ferdigheiter av meir praktisk slag. Den institusjonelle bakgrunnen blir illustrert ved å samanlikna Misjonsskolen med liknande institusjonar i Tyskland, slik som misjonsseminara i Basel, Barmen og Hamburg. Haga peikar på det særmerkte ved Misjonsskolens profil slik han sprang ut av ein pietistisk, lågkyrkjeleg vekkingsskulturen. Men han løfter også fram vanskaner ved vurdering for moglege misjonærteneste, noko som kom ved at ein hadde ulike parameter for danninga og vekta tilhøvet mellom desse ulikt.

Karen Margrete Eikenes Mestad går i sin artikkel tettare på ein enkelt aktør og fokuserer på Arne Moen, ein av kandidatane som vart ordinerte den 1. juni 1924. Han heldt preika i St. Petri og tener som eit eksempel på det personellet som vart utdanna ved institusjonen. Mestad teiknar konturane av Moens misjonsteologiske forståing med utgangspunkt i preika som han heldt i 1924, med eit særskilt blikk på Kristus som einaste vegen til frelse. Moen vart tilsynsmann for arbeidet i Madagaskar og leverte i 1953 ein rapport som Mestad samanliknar med preika frå 1924. Her viser Mestad korleis Moen nyanserte sitt syn på sentrale missiologiske problemstillingar knytt til evangelisering og (europeisk) sivilisering. Den biografiske tilgangen rammer inn den klassemessige og kulturelle bakgrunnen til Moen, han var bondeson som så mange av dei som vart rekrutterte til misjonærar. Detaljane frå det praktiske misjonslivet illustrerer den komplekse røyndomen som oppdraget skulle realiserast i. Moen var lærar på presteskulen i Fianarantsoa, difor får skule- og utdanningsteoretiske spørsmål stor vekt i hennar artikkel.

Silje Dragsund tek utgangspunkt i ordinasjonshendinga 1924 som ei iscenesetjing og dramatisering av misjonsforteljinga som Det norske misjonsselskap (NMS) ville fortelja. Dragsund peikar på at dei ulike elementa i ordinasjonen blir sett saman til ein

dramaturgi som har ein klar bodskap, nemleg utrusting til kampen mot heidenskapen. Samstundes framhevar Dragsund at Misjonsmuseet også var ein del av denne estetiske konstruksjonen og på sett og vis ei fortsetjing av misjonsforteljinga. Han reflekterte den grunnleggjande forteljinga om kampen mellom kristendom og heidenskap, men formidla også møtet mellom den norske og andre kulturar. Ved å bli repetert mange gonger, styrka den narrative strukturen seg. Meininga var det ikkje naudsynt å overtyske tilskodaren om, ein kunne ganske enkelt setja fram nokre objekt frå misjonsmarka og overlata tolkinga til dei som såg i trygg forvissing om at resultatet ville vera innanfor totalbodskapen. Dragsund trekker fram tre slike gjenstandar frå misjonsmuseet og set dei inn i den narrative konteksten som kandidatane frå 1924 vart sette inn i.

Også i dag blir kandidatar frå VID Stavanger vigsla til misjonsteneste i fjerne himmelstrok. Etter at Misjonshøgskolen fekk sjølvstendig rett til embetseksamen i teologi i 1979, gav ordinasjonen rett til presteteneste i Den norske kyrkja også. Sjølv om mange av dei kulturelle spørsmåla har endra seg, er mange av dei grunnleggjande teologiske problemstillingane dei same etter hundre år. Eit eksempel er tilhøvet mellom skaping og forløyning. Den tette identifikasjonen av evangeliet og europeisk sivilisasjon finn ein neppe så tydeleg formulert som på 1920-talet, men ein rein aksept av alle kulturelle livsuttrykk frå polygami til moderne slaveri som uttrykk for Guds skaparvilje er også uvanleg 100 år seinare. Kandidatar blir den gongen – som no – stilt andsynes den tolkingsoppgåva som kyrkja til alle tider har baska med: Korleis skal ein forstå evangeliet innanfor den konkrete kulturelle og historiske situasjonen som kyrkja lever i? Eit blick på korleis ein nærma seg dette spørsmålet i tidlegare tider kan gjera ein medviten om både brot og kontinuitet.

Joar Haga
Professor i Kirkehistorie
VID vitenskapelige høgskole